

# Tűzbe vetett evangélium

Szerb Antal írja, hogy a költő egyik (s talán leginkább) jellemző vonása a vers-táj, ahol költői léte zajlik. *Baka Istvánnál* ez a táj különlegesen fontos, mert nála döntő a vers képsége, tudatosan arra törekszik, hogy mondanivalója anatómiai pontosságú versképekben jelenjen meg. Jellegetes módon teszi ezt: megnevezett és hasonlított azonos nyelvtani funkcióban, mintegy ismétlésként, vagy magyarázatként jelenik meg, sokszor ketősponttal elválasztva: „Békák-kal: rángó kézfejekkel; / matat az izamos sötét” (*Bolgárok*). „Nyirfa s tükröképe a tóban: kártyalap” (*Körvadászat*).

Ez a szerkesztésmód rejt magában veszélyeket — szép képek öncélú sorává válhat a vers — de Bakánál a szigorú gondolati ív kizárja ennek lehetőségét, s a kép versbesimuló szerveséggel tölti be művészi funkcióját.

Baka képei háborús tájakat jelenítenek meg: „S ha elfogyunk — a nádasok / törnek majd konját a szélben” (*Bolgárok*); „És megszállják az eget szürke / egyenkabátos fellegek” (*Vörösmarty*). A háború nyomasztó ténye a világban — Baka verseiben is jelenlevő, állandóan kísértő tény, még abban az esetben is, ha fogalmi szinten nem bukkán fel, az *előérzet* mindig domináns: „És réteket fércelt a zápor, / ki látta míg tartott az

ünnep: szapora tük varrják az ország / testére a katonáinget” (*Háborús téli éjszaka* IV.) E látásmódot elsődlegesen a költő történeti érzéke magyarázza. Baka István történelemben élő és gondolkodó művész, meghatározó fogalmai a háború, forradalom, seb, fegyver. Ismeri és sejtjeiben érzi a közép-európai térségbe szorított és a történelem folyamán itt sokszor összezúzott népek kínjait, vergődéseit, közös sorsát. Vállalja a sors egyformaságát, ezt jelzi a kötet első fejezete. Különösen vonzódik a bolgár sorshoz, talán a miénkhez való nagyfokú hasonlóság miatt. Közép-európai és magyar sors: jelenetek villannak fel itt, népek egybefonódása és sorsfordulók. Ilyen verscímek fordulnak elő: *Bolgárok*; *Székelyek*; *A Jantra hidján* és ilyen verssor: „Kozák és lengyel nagyapáktól / származó bolgár és magyar...” (*A Jantra hidján*)

Európai gondokkal indít a kötet, s innen tart a magyar lét felé. Hazánk történetét a döntő változások korában élt költőkön keresztül ragadja meg: Balassi — török hódoltság, Vörösmarty — 1849 bukása, József Attila — A fasizmusz küszöbén, Ady — I. világháború. Persze Baka István könyve verseskötet és nem történelemkönyv, a fentiekkel csak a történelemben élő költő meglétét szerettem volna igazol-

ni, mert felelősségérzete, tiszta szép gondolatai a példa követésére buzdíthatnak.

Baka mindenekelőtt költő s a kötet közepén elhelyezkedő két fejezet témaválasztása megmutatja személyesebb lírai énjét, természetlátását, s egy gyönyörű balladában stílusbravúrokra való képességét is. Feloldás ez a két fejezet, de egyben átvezetés is nagy Ady-verséhez (*Háborús téli éjszaka*). Eppen ezért nem lehet felelőtlenül könnyed és fel szabadult. Viszonylagos béke csak ütközetek között, megkínzott, lerombolt tájon, félelmek és szorongások között. E két fejezet két utolsó verse — a *Körvadászat* és a *Gustav Mahler emlékének szentelt Trauermarsch* — már előrevetítik az Ady-vers megdöbbentő forgószinpadát, a költő(ke)t töprengetésre készítő, víziós „különös éjszakát”.

Aki kézbe veszi Baka István kötetét, különlegesen kierielt, napjainkban egyedi költészetet ismer meg, ahogy a könyvhöz írt fűlszóveg mondja: „... drámai s a hagyományokhoz való kötődése ellenére is markánsan egyéni stílust ... egy csöndes, kemény és tiszta modernséget”.

HERBSZT ZOLTÁN

(Az alábbiakban válogatást közlünk Baka István kötetéből.)

Baka István

## Háborús téli éjszaka

(részlet)

VI. (VADÁSZAT)

Lovas-árnyalakok a ködben,  
a horizont körhintaként forog,  
vonulnak lassan festett naplementék,  
kútgémekek, özek, bőgő szarvasok,  
cukormáz-távon hattyúárnyak,  
s egymásba folyva virradatok, esték  
forognak a körhinta koronáján,  
deres mezőn, mézeskalács szíven  
halastó tükrös négyesége remeg,  
kicirkalmazva rajta: Örök Emlék,  
betűi közt halszáj tátong: cselédlány  
készségesen tárulkozik öle,  
s a messzeségből csizmák döngenek,  
tágul a táj s szűkül, új s új menetre  
fordul a körhinta, kísérei  
cigánybanda és katonazene,  
Rákóczi-induló, Radetzky-mars,  
és Száz forintnak ötven a fele,  
s a paták szikráznak, csizmák, döngenek,  
lovas-árnyalakok a ködben,  
forog a hinta, tart tovább a búcsú,  
körvadászat papírmasé lovon,  
úri vadászat, nincsen kezdete,  
úri vadászat, vége nincs soha,  
hová futhatnál, virradat vada,  
hová futhatnál, vadnyúl, szarvas, öz,  
előtted válik hajlongó cigánnyá,  
s zendít rá trágár nótára a fűz,  
sörétszemekkel riasztgat a bodza,  
véredül fröccsen szét az úfonya,  
úri vadászat, nincsen kezdete,  
úri vadászat vége nincs soha,  
boldog, ki hulltát érezvén megállhat,  
s golyó teríti földre, nem kutyá,  
és tart tovább a búcsú, a vadászat,  
a horizont körhintaként forog,  
mézeskalács-dzsentrik nyeregbe szállnak,  
lányszobák rózsaszínű álmái,  
bugyiké, akik letépetni vágnak,  
fonnyadt emléké, kik gyötreni vágnak,  
lapos bukszák és dudázó herék,  
hová futhatnál virradat vada,  
kutyák kerülnek mindenütt eléd,  
úri vadászat, nincsen kezdete,  
úri vadászat, vége nincs soha,  
és vár a bor a kocsmasztalon,  
nagy kancsó és tizenhárom pohár,  
körben, mint Krisztus az apostokkal,  
torzképpül az Utolsó Vacsora,  
hová futhatnál virradat vada,  
hová futhatnál vadnyúl, szarvas, öz,  
előtted válik hajlongó cigánnyá,  
s zendít rá trágár nótára a fűz,  
üres a kocma, de majd megtelik  
veríték-, vér-, nyers hús- és kapcászaggal,  
okádék bűzével, no meg a nóták  
édeskés akácvirágillatával,  
és kártya csattog, mintha angyalszárnyak,  
s holnap is tart a búcsú, a vadászat,  
forog tovább a horizont, forognak  
papírlvasok a papírlvonon,  
mézeshusok a kalácslovon,  
egymásba folynak virradatok, esték,  
ezer éve vadászat, vigalom,  
úri vadászat, nincsen kezdete,  
úri vadászat, vége nincs soha,  
árnyhattyúk úsznak cukormáz-távon,  
és kártya csattog, mintha angyalszárnyak,  
forog a hinta, kancsó, poharak,  
és Lement a nap a maga, járásán,  
Akácós út, ha végigmegyek rajtad én,  
tart még a búcsú, a hajtóvadászat,  
boldog a vad, ki puská elé állhat:

SEBÉBŐL VÉRZIK EL AZ ORSZÁG

Tavaszdal

Hóvirágok, ti vízbe fülő  
szájából villanó fogak,  
összezáródtok görcsben, a  
kín elsikoltatlan marad.

E földön Isten vállain  
leomló sodronyong a zápor,  
s holnap nem porzósál: fullánk  
mered reám minden virágból.

Eszelős ajkain: fehér  
hab reszket majd  
[a meggyfalombon,  
fegyveren csillant fény a szó,  
engem vakít meg, ha kimondom.

Hóvirágok, akik e tájban  
összeféreny villogtok köröttem,  
csontzart fogsorotokat  
feltépem én — sikoly a testem.

Székelyek

Évszázadok kalászaiból  
kipergő népek sorsa sorsunk?  
Ringunk a szél bölcsődalában...  
Holnap ki tudja már, ki voltunk?

Asszonyaink párnára, ingre  
mentik a szűkülő hazát:  
vásznaikon az elkaszált  
rét nekünk pompázik tovább.

Úzhatnak — minket jégveréssel  
szögeztet e földhöz az Ur,  
hol sírok kopjafái vívnek  
miértünk halhatatlanul.

Szövetkeztünk, hogy  
[megmaradjunk.  
Oltár az asszonyok öle:  
átlobban öleléseinken  
Isten teremtő gyönyöre.

Ringunk a szél bölcsődalában...  
Már borzolódtnak a füvek.  
Villámlik — martalóc-vigyorba  
rándulnak újra az egek.

Kora-tavaszi éjszaka

Kora-tavaszi éjszaka.  
Alszol — a takarón kezéd,  
álmokban csillagok fagyott  
rügyeit melengeted.

A ház előtti fán, az ágak  
közéin: sisakréseken  
keresztül bámul ránk a hold —  
Isten néz farkasszemem velem?

Gyönyörű oltalmam, a holdfény  
dárdája téged nem sebez meg,  
mellbimbóid — hegyekre épült  
végvárai a szerelemnek.

Elalszolom én is, rettegésemet  
lágy szuszogásod szerte fűjja.  
S nyelved és nyelvem lángjai  
holnap összelobbannak újra.